
Kyrkomötet

Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2009:10

Svenska kyrkan måste leva som den lär

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2009:89 där det föreslås att Kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att ta fram förslag till en bestämmelse i kyrkoordningen som kan bilda överklagningsgrund då en verksamhet eller församling inom Svenska kyrkan inte lever som den lär. Utskottet konstaterar att det i många situationer som rör dålig psykosocial arbetsmiljö och liknande finns bestämmelser i lag om en arbetsgivares ansvar och om ingripande mot arbetsgivare som inte tar sitt ansvar. Utskottet menar att många av de missförhållanden som tas upp i motionen har sin grund i sådant som inte kan hanteras via regelsystem och överklagande och föreslår därför att motionen avslås.

Innehåll

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	3
Motionens förslag.....	3
Motion 2009:89 av Ulla Dahlberg, Vår Svenska kyrka måste leva som den lär!	3
Bakgrund.....	3
Utskottets överväganden.....	4

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2009:89.

Motionens förslag

Motion 2009:89 av Ulla Dahlberg, Vår Svenska kyrka måste leva som den lär!

Kyrkomötet beslutar att uppdra till Kyrkostyrelsen att föreslå ett tillägg i 1 kap. i kyrkoordningen med en paragraf, som kan bilda överklagningsgrund då en verksamhet eller församling inom Svenska kyrkan inte lever som den lär.

Bakgrund

Stiftets grundläggande uppgift är att främja och ha tillsyn över församlingslivet, 6 kap. 1 § i kyrkoordningen. I kyrkoordningsskrivelsen till 1999 års kyrkomöte konstaterade Svenska kyrkans centralstyrelse att begreppet tillsyn ofta förknippas med tillsynsformer som innebär granskning och ingripanden av olika slag, dvs. med en negativ innebörd. Centralstyrelsen angav att den genomgående använt begreppet i en mer positiv bemärkelse. Styrelsen noterade att i begreppet tillsyn ingår även råd, stöd och annan hjälp vid sidan av de mer granskningsbetonade tillsynsformerna.

I kyrkoordningens kapitel 57 med rubriken *Tillsyn* sägs i 1 § att biskopen och domkapitlet ska ha tillsyn över verksamheten i stiftets församlingar och samfälligheter samt över verksamheten i stiftet. Där finns också en uppräkningslista på sju punkter av vad som ingår i tillsynen.

1. råd, stöd och hjälp, dels i frågor som rör kyrkans lära, böcker, sakrament, gudstjänst och övriga handlingar, dels i rättsliga frågor,
2. utfärdande av församlingsinstruktion.
3. biskopens visitationer enligt 8 kap. 2 §,
4. granskning av hur präster och diakoner utövar sina uppdrag och efterlever avgivna vagningslöften,
5. prövning av behörighet att utöva kyrkans vagningsjänst,
6. befogenhetsprövning, och
7. beslutsprövning.

Om man bortsett från tillsynen av enskilda anställda präster eller diakoner är det i första hand punkterna 3, 6 och 7 som avser eller kan avse granskning av det som sker i en församling.

Den som står under tillsyn är skyldig att på begäran av tillsynsorganet tillhandahålla handlingar och annat material som rör verksamheten samt att ge tillsynsorganet de upplysningar som behövs för tillsynen, 57 kap. 4 §.

Innehållet i biskopens visitationer är inte närmare reglerat i kyrkoordningen. Det kan dock vara tillfällen att uppmärksamma såväl sådant som fungerar väl i en församling som det som är mindre bra. I 8 kap. 2 § i kyrkoordning sägs, utöver att där står att biskopen ska visitera stiftets församlingar, att biskopen får uppdra åt kontraktsprostarna att i biskopens ställe visitera församlingarna i deras kontrakt. Uppdraget kan i särskilda fall ges till en ledamot eller till sekreteraren i domkapitlet.

Befogenhetsprövning enligt 31 kap. 14 § och 32 kap. 14 § i kyrkoordningen har till syfte att pröva att en viss åtgärd mot en präst respektive en diakon av församlingen eller samfälligheten som arbetsgivare inte strider mot kyrkoordningens regler om tillsyn från biskop och domkapitel vad gäller lära, utövande av vagningsjänsten och efterlevnad av vagningslöften. Frågan om huruvida arbetsrättsligt

grundade åtgärder hanteras på ett i sak korrekt sätt prövas inte av domkapitlet utan i den ordning som är reglerad i lag och avtal.

Beslutsprövning är en formell prövning av beslut fattade i församlingar, samfälligheter och stift. Närmare bestämmelser om beslutsprövning finns i 57 kap. 8–19 §§. I 57 kap. 10 § anges i vilka fall ett beslut ska upphävas vid beslutsprövning. Prövningsinstansen ersätter inte vid beslutsprövning ett upphävt beslut med något annat, ”lämpligare” beslut.

I 58 kap. i kyrkoordningen finns bestämmelser om överklagande. I likhet med beslutsprövning gäller överklagande prövning av beslut. Till skillnad från den mer formella beslutsprövningen innebär överklagandeprocessen att det görs en ny, allsidig prövning av det beslut som har överklagats. Den instans som gör denna prövning har inte bara att bedöma om beslutet är formellt riktigt utan också om det är ett lämpligt beslut. Om det finns skäl kan instansen inte bara upphäva det felaktiga/olämpliga beslutet utan också ersätta det med ett till innehållet helt nytt beslut. Ett beslut kan bara överklagas när det i någon bestämmelse i kyrkoordningen eller i kollektivavtal mellan arbetsgivare och anställda inom Svenska kyrkan anges att ett beslut får överklagas.

Personkretsen som kan överklaga ett beslut är i regel mer inskränkt än när det gäller att begära beslutsprövning. Alla som tillhör en församling kan begära beslutsprövning av ett beslut fattat av den församlingen eller av den samfällighet eller det stift som församlingen tillhör. I 58 kap. 3 § sägs att rätt att överklaga ett beslut enligt det kapitlet har den som beslutet angår, om det har gått honom emot, om inte något annat särskilt föreskrivs i kyrkoordningen. Det finns alltså vissa ytterligare bestämmelser i kyrkoordningen om vem som får överklaga ett visst slags beslut.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2009:89.

Det förekommer i alltför stor utsträckning även i Svenska kyrkans församlingar beteenden och förhållningssätt som inte är acceptabla. Exempel på vad det kan röra sig om finns i motionen. Beträffande flera av dessa förhållanden finns lagstiftning som ålägger arbetsgivaren att ingripa. Det gäller i fråga om diskriminering och brister i den psykosociala arbetsmiljön. Om en arbetsgivare i sådana fall inte tar sitt ansvar finns det myndigheter som har att ingripa och se till att rättelse sker. I sådana fall är det knappast till någon hjälp och inte heller lämpligt med ett parallellt inomkyrkligt rättssystem. Detta hindrar inte att Församlingsförbundet som arbetsgivarorganisation och domkapiteln utifrån sitt tillsynsansvar behöver vidta olika åtgärder för att informera om vad som är en arbetsgivares ansvar, stödja och främja en positiv utveckling och påtala när det föreligger brister.

I motionen konstateras att det i inledningen till första kapitlet i kyrkoordningen sägs att den grundläggande tro, bekännelse och lära som Svenska kyrkan står för skall komma till uttryck i allt som kyrkan gör och säger. Detta är inte någon bestämmelse men inte desto mindre av grundläggande betydelse. Vi menar dock att det inte är möjligt att gå den väg som föreslås i motionen. För att hantera problem av det slag som tas upp i motionen krävs god moral, sunt förnuft och en del civilkurage. Detta hör till sådant man inte kan få till stånd genom rättsregler eller överklaganden. Vi föreslår mot denna bakgrund att motion 2009:89 avslås.

I samband med kyrkoordningens tillkomst och flerfaldiga gånger därefter har det diskuterats om det behövs åtgärder av mer ingripande art inom kyrkans tillsynsverksamhet än de som nu förekommer. Det samtalet har vi fortsatt inom

utskottet vid behandlingen av motionen. I det sammanhanget har också framhållits det som redan finns. Bland annat är det fråga om församlingsinstruktionen, vars ställning som instrument för tillsyn behöver stärkas. Biskopens betydelse och auktoritet har också lyfts fram. Utskottet har noterat att demokratiutredningen i betänkandet *Styra och leda* (Svenska kyrkans utredningar 2008:1) diskuterade olika möjliga sanktionsformer men att utredningen inte föreslog att några sådana ska införas. Som den mest långtgående åtgärden diskuteras någon form av tvångsförvaltning av en församling, vilket också togs upp – utan att något förslag lades fram – i utredningsarbetet om kyrkoordningen. Inte heller vi föreslår att det ska införas några nya sanktionsmedel. Vi menar att det fortfarande finns möjlighet att utveckla och på ett allt bättre sätt använda de former för tillsyn som redan nu föreligger.

Uppsala den 24 september 2009

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Erna Arhag, ordförande

Gunnar Edqvist, sekreterare

Beslutande: Erna Arhag, ordförande, Margareta Carlenius, Göte Karlsson, Kerstin Björk, Sigvard Raask, Birgitta Halvarsson, Christina Schnackenburg, Gunnel Wingård Mellqvist, Inger Lif, Lennart Kjellin, Sven-E. Kragh, Hans-Olof Andrén, Carina Etander Rimborg, Jan Erik Ågren och Åke Blomqvist.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Sofija Pedersen Videke, Monica Köpsén, Sture Köhler, Jan-Olof Grönlund, Staffan Holmgren, Torbjörn Bolander, Emma Hedlundh, Febe Björklund, Karin Långström Vinge, Britta Broman, Bertil Murray och Inger Harlevi.

Biskoparna Hans-Erik Nordin och Antje Jackelén har deltagit i utskottets överläggningar.